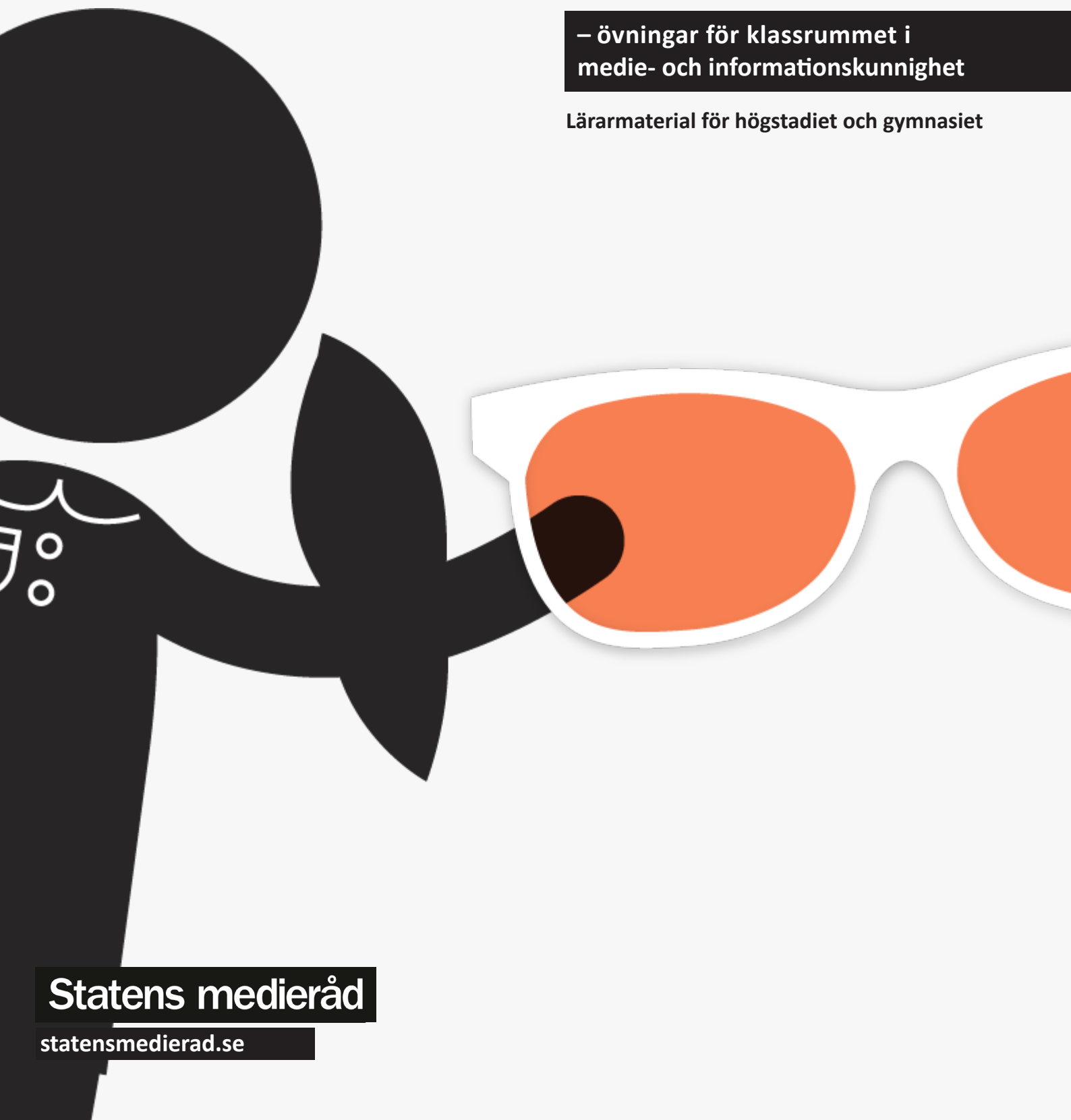

MIK för mig

– övningar för klassrummet i
medie- och informationskunnighet

Lärarmaterial för högstadiet och gymnasiet

Statens medieråd

statensmedierad.se

Varför är medie- och informationskunnighet viktigt?

I ett allt mer fragmenterat och individualiserat medielandskap ställs allt större krav på vår egen förmåga att hantera information. Vi kallar det för medie- och informationskunnighet, och det innebär att kunna finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och kontexter.

Det här är ett lärarmaterial med övningar för klassrummet i medie- och informationskunnighet som hör till utbildningspaketet "MIK för mig". Utbildningspaketet har flera steg och är till för att både elever och lärare ska få möjlighet att diskutera och reflektera kring det nya medielandskapet och hur det påverkar oss.

Det går bra att göra övningarna fristående, men vi rekommenderar att ni börjar med den digitala utbildningen för lärare, därefter gör utbildningen med eleverna och avslutningsvis fördjupar arbetet genom att göra övningarna i detta material. Materialet följer upplägget för den digitala utbildningen för elever. Frågor som tas upp är hur medielandskapet påverkar våra relationer, vinklade budskap och vår demokrati. I utbildningen finns även en mobil tävling där eleverna i grupp får svara på kunskapsfrågor, undersöka fakta och utföra uppdrag.

Förutom detta lärarmaterial med övningar för klassrummet, innehåller utbildningspaketet följande delar:

- En digital utbildning för lärare med diskussionsfrågor för arbetslaget eller ämneslaget i SO-ämnen/samhällskunskap.
- En digital utbildning för elever som bland annat innehåller en mobil tävling och en typisk propaganda-film som också dekonstruerar metoderna för påverkan.
- Förslag på sätt att utveckla arbetet med MIK på skolan.
- Fördjupning och fakta på avdelningen Lär om medier (f.d. MIK-rummet) på Statens medieråds webbplats statensmedierad.se.

Här hittar du utbildningen MIK för mig:

<http://statensmedierad.se/mikformig>

Vad är Statens medieråd?

Statens medieråd är en myndighet med uppdrag att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Genom att öka barns och ungas medie- och informationskunnighet, MIK, ger vi dem verktyg för att hantera sin medievardag och förstå mediers roll i samhället, att kunna finna, analysera och kritiskt värdera information, uttrycka sig och själva skapa innehåll i olika medier.

Till läraren

Det här lärarmaterialet är tänkt att användas för att följa upp och fördjupa de frågor och diskussioner som kommit upp i helklass efter den digitala utbildningen för elever. Det går även att göra övningarna fristående.

Lärarmaterialet består av fem kapitel som är uppbyggda på ungefär samma sätt.

De fem kapitlen är:

- Introduktion
- Våra relationer
- Vinklade budskap
- Vår demokrati
- Uppdrag MIK

Varje kapitel innehåller en till fyra hela lektioner. Alla lektioner är tänkta att ta cirka 60 minuter. Alla lektioner inleds med en introduktionsövning och därefter förslag på olika fördjupande övningar. Introduktionsövningarna är tänkta att användas som en ingång i tematiken. De ska anknyta till elevens förståelse och förhoppningsvis skapa intresse och engagemang.

Det är två till tre övningar på varje lektion, men i några fall endast en på grund av övningens omfattning. I vissa övningar finns det en del som heter *Om tid finns*. Dessa övningar görs om det finns en önskan att arbeta vidare med just det temat. Kapitel fem skiljer sig något från de andra kapitlen då det består av förberedelser inför den avslutande tävlingen "Uppdrag MIK", samt förslag på uppsamling efter att eleverna genomfört den.

Alla texter i detta material är riktade till läraren. De uppgifter som lämnas ut till eleven finns i form av kopieringsunderlag längst bak i materialet.

De metoder som används i materialet, till exempel värderingsövningar, presenteras inte närmare här. Det finns mycket information att hitta på nätet för den som vill fördjupa sig. Flera av övningarna bygger på att eleverna inhämtar egen information. En förutsättning för detta är att eleverna har tillgång till dator, surfplatta eller smart mobil.

Detta material är tänkt att kunna användas från årskurs 7 på högstadiet till årskurs 3 på gymnasiet, främst i samhällskunskap, svenska, historia och medierelaterade ämnen. Innehållet är relevant för hela målgruppen men det kan vara vissa färdigheter och förmågor som skiljer sig åt mellan högstadiet och gymnasiet (i alla fall om man utgår från styrdokumentet). Du som lärare vet bäst vad som passar dina elever.

För kopplingar till styrdokument för högstadiet och gymnasiet, se:
<http://statensmedierad.se/mikformig-larare>

Kapitel 1: **Introduktion**

Hör till avsnittet "Introduktion" i den digitala utbildningen för elever.

Introduktion

Börja med att göra avsnittet "Introduktion" i den digitala utbildningen för elever. Det gör du genom att gå till <http://statensmedierad.se/mikformig> och sedan klicka dig vidare. Syftet med detta kapitel är att eleverna ska få en första introduktion till medie- och informationskunnighet. Genom att knyta an till elevernas förförståelse kan intresse och engagemang skapas.

Kapitlet innehåller förslag på ett antal övningar som passar för en lektion om ungefär 60 minuter. Det går också bra att plocka enskilda övningar som du tycker passar din elevgrupp.

KAPITEL 1: INTRODUKTION – LEKTION I

Övning A

Hur tänker du kring medieutvecklingen? Om det nya medielandskapet.

De senaste årens snabba medieutveckling förändrar oss och ställer nya krav på vårt kritiska tänkande. Denna övning syftar till en reflektion kring det nya medielandskapet och vad det innebär för elevernas egen vardag och medieanvändning.

Övningen utgår från den animerade film som hör till den digitala utbildningen för elever. Klicka på "Introduktion" i menyn för att komma till filmen som är 2,28 minuter lång. Kom ihåg att sätta på ljudet!

Fundera med pennan i hand

- Vad får du för tankar efter att ha sett filmen? Skriv ner några punkter.
- I den animerade filmen förekommer bland annat dessa tre påståenden:
 - o Medier påverkar hur vi lär oss, vad vi lär oss och av vem.
 - o Medier förändrar oss och ställer krav på vårt kritiska tänkande.
 - o Idag har gränserna mellan online och offline suddats ut.
- Fundera kring påståendena. Hur märks de i ditt liv? Ge gärna konkreta exempel.

Helklass

Avsluta med att följa upp med ett reflekterande samtal i hela klassen.

Övning B

Varför tycker jag som jag gör? Om våra informationskällor.

Vi människor sätter större tilltro till vissa informationskällor än till andra. Frågan är vad det beror på och vilka konsekvenserna kan bli. Denna övning syftar till en första reflektion.

Fundera med pennan i hand

Vad och/eller vem påverkar dig mest? Det kan handla om personer, organisationer, massmedier, företag, ideologier och så vidare.

- Fundera kring detta och gör en lista på de källor som påverkar dig mest.
- Tänk dig ditt liv under en vecka och vad som påverkar dig då.
- Försök att göra en lista med fem olika "påverkare".
- Välj ut två och förklara hur och varför de påverkar dig.
- Vem påverkar du mest? Varför tror du att det är så?

Arbeta två och två

Jämför era listor:

- Vilka är likheterna och skillnaderna?
- Vad kan orsaken till skillnaderna vara?
- Vad kan få er att sluta påverkas av en påverkare på er lista?
- Om ni gjort denna övning för 100 år sedan. Hur hade ert resultat sett ut då?

Helklass

Avsluta med att följa upp de två sista punkterna ovan med ett reflekterande samtal i hela klassen.

Övning C

Att gilla eller inte gilla? Om vår egen roll i sociala medier.

I flera av de sociala medierna finns det möjlighet att trycka på gilla som en kommentar till en film, bild eller text. Denna övning syftar till att problematisera detta genom diskussion och en egen undersökning.

Diskutera

- Vad är syftet med att gilla något i sociala medier?
- Är det viktigt att få många att gilla något?
- Kan det uppstå några negativa konsekvenser om vi gillar saker i sociala medier?
- Finns det någon motsvarighet till att gilla offline? Används det lika ofta? Om nej: Varför inte?
- Det fanns ogilla knappar på vissa håll, men de togs bort. Varför? Vad tycker du om att ogilla?

Helklass

Följ upp gruppernas diskussion i helklass.

Egen uppgift

Denna uppgift löper under en vecka. Den går ut på att du inte ska gilla något i sociala medier för att se om du får några reaktioner på detta. Kom ihåg att hålla dina kontakter anonyma. I efterhand får du förklara vad du gjorde för dem som utan att veta det ingick i din test.

- Om du fick några reaktioner, vad bestod de av? Vad tror du orsakerna var till reaktionerna?
- Om du inte fick några reaktioner, vad tror du orsakerna var till detta?

Diskutera vad ni kom fram till i klassen.

Kapitel 2:

Det nya medielandskapet och våra relationer

Hör till avsnittet "Våra relationer" i den digitala utbildningen för elever.

Introduktion

Börja med att göra avsnittet "Våra relationer" i den digitala utbildningen för elever. Det gör du genom att gå till <http://statensmedierad.se/mikformig> och sedan klicka dig vidare. Avsnittet handlar om att gränsen mellan online och offline har suddats ut och att våra liv på nätet sammanflätas med våra liv offline. Det handlar också om att skolan har ett stort ansvar när det gäller kränkningar på nätet – och att det i dag är lika viktigt att diskutera de kränkningar som sker på nätet som de som sker på skolgården.

Syftet med detta kapitel är att eleverna ska reflektera över hur medielandskapet påverkar våra relationer. Kapitellet innehåller förslag på övningar till tre lektioner som är 60 minuter, men det går också bra att plocka enskilda övningar som du tycker passar din elevgrupp.

KAPITEL 2: VÅRA RELATIONER - LEKTION I

Övning A

Var går gränsen? Om vad som är lagligt.

Vissa beteenden på nätet är brottsliga och kan därmed anmälas till polisen. Andra kan vara stötande men är inte lagbrott. Det är inte alltid självklart var gränsen går för vad som är lagligt. Vad får man egentligen göra på nätet utan att det är ett brott? Syftet med övningen är att undersöka och lära sig mer om var gränserna går och vilka lagar som styr.

Lyssna

Börja övningen med att låta hela klassen ta del av den första delen i No hate-kampanjens podcastserie Juridik-podden, "Vad är näthat?". I podcasten reder juridikprofessorn Mårten Schultz och juristen Tove Lindgren ut begreppen kring näthat. Podden är 12 minuter lång och finns att hämta på Statens mederåds webbplats <http://nohate.se/>

Diskutera

Exempel på uppföljningsfrågor:

- När man är under 15 år kan man inte bli straffad om man gör något olagligt på internet. Vad tycker du, är det en lagom åldersgräns?
- Mårten och Tove pratar om ett av Instagrammålen. Två tjejer spred bilder av andra på Instagram, och lät dem som följde kontot skriva kränkande bildtexter. Var det rätt att tjejerna blev straffade och var tvungna att betala skadestånd? Vad hade de andra som följde kontot för ansvar?

Arbeta i grupp

Fortsätt övningen genom att dela in klassen i grupper. Låt varje grupp undersöka och fördjupa sig i vad som gäller juridiskt på nätet genom att lyssna på var sitt avsnitt av Juridik-podden (alla poddar är cirka 10 minuter långa). Poddarna finns samlade på <http://nohate.se/>

Undersök följande:

- Förtal
- Olaga hot
- Ofredande
- Olaga förföljelse
- Barnpornografibrott
- Hets mot folkgrupp
- Kränkande fotografering

Om tid finns

Låt eleverna diskutera de frågor som finns i det tillhörande metodmaterialet. Det finns facit till frågorna så att eleverna förstår vad som gäller juridiskt. Metodmaterialet finns att ladda ner på <http://nohate.se>

Övning B

Vad är okej? Om kränkningar på nätet.

I slutet av 2012 stängdes två gymnasieskolor tillfälligt i Göteborg. Orsaken var uppretade folkmassor utanför skolorna. Folkmassorna bestod till största delen av ungdomar som var upprörda över kränkande bilder som lagts ut på Instagram. Syftet med övningen är att reflektera kring mobbning på nätet samt att fundera över hur man själv skulle agera.

Fundera med pennan i hand

- Vad tror du är den främsta orsaken till att ungdomar lägger ut bilder med kränkande kommentarer på andra ungdomar på Instagram och Facebook?
- Hur kommer det sig att de som ser bilderna trycker på gilla?
- Är det lättare att mobba på nätet än offline och i så fall varför?
- Skulle du kunna tänka dig att gilla en kränkande bild? Vad skulle i så fall vara orsaken till detta?

Fallexempel – enskild uppgift

En av dina klasskamrater hängs ut på Instagram med bild och kommentar. Där påstås att hen tar droger och har sexuella relationer med flera olika personer. Alla i klassen har sett detta och vet vem i klassen som publicerat det.

Vad skulle du göra när du sett inlägget?

- Gilla inlägget
- Skriva en kommentar som höll med
- Skriva en kommentar som tog avstånd
- Söka upp den som publicerat det och ställa den till svars
- Föra informationen vidare till lärare, rektor, fritidspersonal, föräldrar med flera

Fundera på om någon/några av nedanstående faktorer skulle förändra din reaktion och ditt sätt att agera:

- Förövarens kön
- Offrets kön
- Förövarens status i klassen/på skolan
- Offrets status i klassen/på skolan
- Du känner offret
- Du känner förövaren
- Förövarens pappa är arbetskamrat med din mamma
- Offrets pappa är arbetskamrat med din mamma

Påminn om att *förövaren* är den som skrev inlägget och *offret* är den som inlägget handlar om.

Gruppuppgift

Presentera vad ni kommit fram till och diskutera likheter och skillnader. Diskutera och försök att komma fram till en gemensam ståndpunkt:

- Vad ska vara uppfyllt för att man ska uppleva att man måste föra informationen vidare?

Övning C

När säger du ifrån? Om civilkurage på nätet.

Det kan ofta vara lättare att hålla med än att säga ifrån. Det kan till exempel handla om att man vill vara med i en viss grupp och om man inte gör som de andra så kanske man inte får fortsätta vara med. Inom den socialpsykologiska forskningen talar man om att vi människor är *konforma*. Det innebär bland annat att vi för det mesta gör som alla andra omkring oss och att vi sällan tar egen ställning och agerar ut den. Syftet med övningen är att ta reda på vad civilkurage är samt att konstruera en egen instruktion för hur civilkurage på nätet ska se ut.

Arbeta i grupp

- Ta reda på vad begreppet civillikage innebär. Diskutera det och skriv ner en egen förklaring.
- Fundera en stund var för sig på en person som ni verkligen tycker har visat civillikage. Presentera de personer ni valde för varandra och motivera valet.
- Har ni någon gång själva visat civillikage? Om ja, berätta om den gången.
- Om man nu tänker att civillikaget ska användas på internet hur skulle det då kunna se ut?
- Er uppgift är nu att skriva en instruktion för hur man visar civillikage på nätet. Instruktionen ska vara 5-10 punkter. Tänk på att skriva enkelt och konkret med uppmaningar på vad man ska göra. Till exempel så kan man skriva: Gilla inte när...
- Instruktionen ska vara skriftlig, förslagsvis på tavlan eller på ett A3 eftersom den ska presenteras för resten av klassen.

Varje grupp presenterar sin instruktion. Tänk på att motivera era val och argumentera för varför era metoder är bra.

Klassen röstar på de punkter som de anser vara bäst. Detta går till på följande sätt:

- Alla gruppers resultat finns på tavlan eller på separata papper, se ovan.
- Varje elev får 3-5 prickar var. Dessa görs förslagsvis med whiteboardpenna.
- Man får fördela sina prickar som man vill på de punkter som finns i de olika förslagen.
- Man får inte rösta på sitt eget förslag.
- De 5-7 punkter som fått flest röster sammanställs i ett klassgemensamt dokument med lämplig rubrik.
- Klassens resultat ska spridas i någon form på nätet. Det kan handla om att lägga upp det på skolans hemsida, via Facebook, en blogg eller liknande.

KAPITEL 2: VÅRA RELATIONER – LEKTION II

Övning A

Måste du veta vem jag är? Om anonymitet.

Grundinställningen i vårt samhälle är öppenhet när det gäller möjligheten att identifiera vilka vi är. Det kan handla om att presentera sig med namn, visa sitt ansikte eller underteckna den artikel man skrivit. Det finns dock sammanhang där anonymitet kan vara acceptabelt. Frågan är bara i vilket sammanhang. Syftet med övningen är att problematisera anonymiteten och sätta den i relation till demokratin.

Ta ställning

Här nedan följer ett antal exempel på individer i olika roller som gjort sig anonyma genom att dölja sitt ansikte. När tycker du att det okej att dölja sitt ansikte? Skriv *ja*, *kanske* eller *nej* efter varje alternativ.

1. Brandman
2. Deltagare i demonstrationståg
3. Fotbollssupporter
4. Polis
5. Lärare på högstadiet
6. Läkare
7. Journalist
8. Fritidsledare
9. Popstjärna
10. Politiker

Diskutera

Presentera era resultat för varandra. Diskutera likheter och skillnader.

- Titta på alternativ där alla i gruppen svarat tveksamt eller nej. Skulle det finnas situationer där svaret kunde bli ja? Motivera.
- Kom överens om ett alternativ där svaret är ja och ett annat där svaret är nej. Hela gruppen ska vara överens. Presentera detta för klassen och argumentera för er ståndpunkt.

Diskutera i klassen

- Finns det några problem med anonymitet i en demokrati?
- Vad i demokratin kan fungera bättre om anonymitet tillåts?
- Skulle lärares bedömningar bli rättvisare om eleverna kunde vara anonyma när de skriver prov och arbeten?
- Bör vittnen få vara anonyma under rättegångar?

Övning B

Vem sa det? Om anonymitet.

I de flesta sammanhang vill vi veta vem som står bakom en viss information. Vi vill veta vem som är avsändaren. Det kan också vara så att olika avsändare har olika inverkan på oss. Vissa litar vi på, andra inte. Syftet med övningen är att fundera kring vikten av att veta vem som sagt eller skrivit vad.

Diskutera

- Finns det sammanhang då det är oviktigt att veta varifrån information kommer?
- Varför finns det sällan anonyma artiklar i en dagstidning?
- Borde det finnas anonyma artiklar i en dagstidning? Motivera ja eller nej.
- Vad vill man veta om avsändaren i följande fall:
 - o Nyhetsartikel
 - o Ledarsida
 - o Reklam
 - o Lärobok
 - o Undervisande lärare

Undersök och diskutera

I den svenska demokratin finns begreppet meddelarfrihet. Ta reda på vad det är samt vilken funktion det har. Tycker du att det är en viktig princip, ja eller nej?

KAPITEL 2: VÅRA RELATIONER – LEKTION III

Övning A

Jag ser dig – jag ser dig inte! Om hat.

Det är skillnad på hur vi kommunicerar med varandra online och offline. Online tenderar vi att uttala oss på ett mer direkt och extremt sätt än när vi möts offline. En orsak kan vara att vi inte ser varandra och att responsen vi därför får ser annorlunda ut.

Arbeta enskilt

- Fundera på något eller någon du tycker väldigt mycket om.
- Tänk dig att du ska berätta om detta för någon.
- Förbered dig genom att skriva ner stödord. Det ska ta ungefär en minut att berätta.

Arbeta i par

- Ni ska nu berätta om det ni förberedde ovan för varandra. Detta ska ske i två olika varianter:
 - o I den första varianten ska ni inte se ansiktet på den ni berättar för. Den personen ska också vara helt tyst.
 - o I den andra varianten sitter ni mitt emot varandra så att ni har ögonkontakt. Även i denna variant ska mottagaren vara tyst.
- Reflektera kring om det var några skillnader mellan de två olika varianterna och vad de i så fall bestod av. En förklaring till att vi är mer uttrycksfulla och kanske mer extrema på nätet kan enligt psykologin vara att kommunikationen där är *asynkron*. Undersök vad det betyder och reflektera kring om det kan vara en orsak till kränkningar på nätet.

Helklass

- Dela med er av vad ni kom fram till i paren.
- Det finns ju inte bara hat på nätet utan också kärlek. På vilket sätt har internet påverkat vårt beteende när det gäller att säga bra saker till varandra, att uttrycka kärlek?

Övning B

Att våga där men inte här! Om tonen på nätet.

Det finns de som skriver saker på nätet som de aldrig skulle säga till en annan människa öga mot öga. Varför är det lättare att uttrycka negativa saker, till och med hat, på nätet än i verkligheten? Syftet med övningen är att diskutera och reflektera kring nätbeteende.

Diskutera

- Hur mycket ska man tåla på nätet, var går gränsen och är den gränsen densamma för alla människor?
- Är det någon skillnad på vad följande personer ska tåla:
 - o Privatperson
 - o Journalist
 - o Politiker
 - o Bloggare
 - o Kändis
- Är det någon skillnad på vad som ska få sägas och tålas på nätet i jämförelse med andra sammanhang i livet: på jobbet, i skolan, på träningen, i umgänget med kompisar och så vidare?
- Har internet skapat ett nytt beteende – näthat – eller är nätet bara en ny arena för ett beteende som alltid har funnits? Om detta beteende alltid funnits, hur tog det sig uttryck innan internet fanns?
- Kan ett råare klimat när vi kommunicerar med varandra på nätet påverka samhället i stort?

Kapitel 3:

Det nya medielandskapet och vinklade budskap

Hör till avsnittet "Vinklade budskap" i den digitala utbildningen för elever.

Introduktion

Börja med att göra avsnittet "Vinklade budskap" i den digitala utbildningen för elever. Det gör du genom att gå till <http://statensmedierad.se/mikformig> och sedan klicka dig vidare. Avsnittet handlar om att det är viktigt att förstå hur budskap konstrueras som propaganda för att skapa verktyg att själv kunna se genom falsk eller vinklad information.

Syftet med detta kapitel är att eleverna ska förstå några vanliga metoder för påverkan samt reflektera över hur medielandskapet påverkar vinklade budskap. Kapitellet innehåller förslag på ett antal övningar som passar till fyra olika lektioner om ungefär 60 minuter. Det går också bra att plocka enskilda övningar som du tycker passar din elevgrupp.

KAPITEL 3: VINKLADE BUDSKAP - LEKTION I

Övning A

Tyck som jag! Om metoder för påverkan.

Det finns många metoder för att påverka människor att göra som man vill. Ett klassiskt exempel är via piskor eller morötter, det vill säga bestraffning eller belöning. I den information vi möter dagligen används det mängder av olika metoder för att få oss att tycka och kanske också handla på ett visst sätt. Syftet med övningen är att fördjupa sig i olika metoder för påverkan och undersöka hur de används.

Brainstorm

Vilka metoder för påverkan känner ni till? Diskutera vilka som är mest effektiva. Motivera.

Gruppövning

I denna övning utgår vi från sju olika metoder som brukar användas för att få människor att tycka på ett visst sätt:

1. Skapa grupppryck genom att ge en känsla av att många tycker på ett visst sätt
2. Utse en syndabock – ge någon/något skulden för något som den inte bär ansvar för
3. Använda musik, bilder och snabba klipp för att förstärka en viss känsla
4. Hänvisa till auktoriteter och trovärdiga källor
5. Påstå att något är fakta, fastän det bara är en åsikt
6. Överföring – koppla en negativ känsla från något till något annat, för att det andra också ska framstå som negativt (kan också göras för att framställa något på ett positivt sätt)
7. Inte ge en helhetsbild utan använda detaljer så att de stärker en viss tes

Förberedelse inför gruppövning

- Metoderna för påverkan finns presenterade i kopieringsunderlaget längst bak (sidan 36-37).
- Skriv ut kopieringsunderlaget, klipp ut korten och ge ett kort till varje grupp.
- Dela in klassen i sju grupper där varje grupp ansvarar för en metod.

Instruktion till eleverna:

- Läs in er på kortet för att förstå vad er metod går ut på.
- Leta upp tre saker på nätet som ni tycker visar på er metod. Det kan handla om filmer, bilder eller texter.
- Redovisa ert resultat. De andra grupperna får komma in om de anser att exemplet även innehåller deras metod.
- Kom på ett eget exempel där er metod för påverkan finns representerad.
- Om tid finns får alla grupper leta efter ytterligare metoder som används för att påverka mottagaren av ett budskap.

Avslutning

Grupperna diskuterar och kommer fram till hur just deras metod för påverkan ska kunna motverkas. Detta presenteras i form av en kort handlingsplan med formuleringar som:

- Följande bör du tänka på för att inte påverkas genom...
- Detta kan du göra.
- Följande bör göras för att bemöta denna form av påverkan.
- Diskutera avslutningsvis i vilka situationer det är bra att låta sig påverkas.

Om tid finns

Politik handlar i högsta grad om att påverka. Alla partier vill ju ha så många väljare som möjligt. Genom detta får de en möjlighet att genomföra sin politik.

- Undersök partiernas valprogram och se om de använder någon av de sju metoderna.
- Använder de någon annan metod som inte omfattas av de sju vi behandlat?

KAPITEL 3: VINKLADE BUDSKAP - LEKTION II

Övning A

Vem ska man tro på? Om att lita på information.

Ibland är det så att vi litar på information på grund av var den kommer ifrån. Det kan handla om såväl människor vi känner som ett visst nyhetsprogram. Detsamma gäller åt andra hållet, vissa avsändare litar vi inte på och då kanske vi inte tror på det de säger. Syftet med övningen är att problematisera att vi ibland litar på information bara för att den kommer från en viss avsändare.

Fundera själv

- Välj ut två informationskällor på internet som du litar på, och två som du inte litar på.
- Motivera dina val för dig själv så att du sedan kan förklara för andra.

Sammanställning

Tavlan delas i två delar: *litar på* – *litar inte på*. Alla skriver in sina resultat och är beredda på att motivera.

Övning B

Hittar du historiens tvättbjörnar? Om propaganda.

Filmen om tvättbjörnar visar på hur man kan skapa rädsla och avståndstagande genom propaganda. Detta har skett många gånger i mänsklighetens historia och i värsta fall har det bidragit till att möjliggöra mordandet av tusentals människor. Syftet med övningen är att koppla filmens slutsatser med verkliga händelser. Detta görs genom att undersöka hur olika grupper av människor har utpekats från det samhälle de lever i.

Arbeta i grupp

Uppgiften är att jämföra de metoder som används i filmen med någon faktisk händelse:

- Se filmen "Det nya hotet" som finns i den digitala utbildningen för elever.
- Undersök verkliga händelser i historien.
 - o Hur går det till när man piskar upp stämningen mot en viss grupp människor?
 - o Vilka metoder används? Används samma metoder som i filmen om tvättbjörnar? Ge exempel.
- Händelser som kan undersökas:
 - o Propagandan mot judar i Nazityskland på 1930-talet
 - o Propagandan som föregick folkmordet i Rwanda 1994
 - o Svenska statens syn på romer under 1930- och 1940-talet
 - o Propagandan mellan grupperna i kriget på Balkan på 1990-talet
 - o Den ugandiska statens syn på homosexualitet i Uganda idag
 - o Den ryska statens syn på homosexualitet i Ryssland idag

KAPITEL 3: VINKLADE BUDSKAP - LEKTION III

Övning A

Köp, köp, köp! Om reklamens påverkan.

Mycket i vårt samhälle går ut på att sälja. Reklamen har här en stor betydelse och företag lägger ner stora summor på sin marknadsföring. Ändå säger de flesta av oss att vi inte påverkas av reklam. Kan det verkligen vara så? Syftet med övningen är att öva sig på att kritiskt granska reklamens budskap.

Linjeövning

Tänk en linje genom klassrummet. Linjen symboliserar en skala där den ena änden betyder *inte alls* och den andra änden betyder *jättemycket*. Läs ett påstående och låt eleverna placera sig på linjen beroende på i hur hög grad de håller med om påståendet. Övningen är för helklass.

Påståenden:

- Jag påverkas av reklam
- Jag tillhör en viktig målgrupp som reklammakarna specifikt riktar sig till via skräddarsydd reklam
- Reklamen påverkar våra attityder vad gäller utseende
- Reklamen påverkar våra attityder till hur kvinnor och män bör bete sig
- Reklam får mig att vilja konsumera mer

Undersök i grupper

Leta upp två exempel på reklam som ni anser riktar sig till er. Det kan handla om reklambilder, texter och reklamfilmer.

- På vilket sätt riktar sig detta till er?
- Vad använder man för argument för att få er att köpa?
- Reflektera kritiskt kring den reklam ni valt. Innehåller den stereotyper, överdrifter och så vidare?

Läs mer i texten Olika typer av reklam på <http://statensmedierad.se/larommedier>

Övning B

Det där tror jag inte på! Om egenintresse.

De flesta som för fram ett budskap har någon form av egenintresse. Det vill säga att den som berättar något, i någon form, har något att vinna på att verkligheten framställs på ett visst sätt. Det kan till exempel handla om att framställa det man själv gjort i så positiva ordalag som möjligt. Det är vanligt i politiska sammanhang där strävan efter att bli omvald är en viktig beståndsdel. Det kan också handla om att man har ekonomiska intressen som gagnas av en viss typ av information. Det tydligaste exemplet på det är reklam.

Arbeta i grupp

- Diskutera i gruppen vilka olika orsaker, egenintressen, det kan finnas till att framställa verkligheten på

ett visst sätt.

- Ta hjälp av internet för att fylla på med fler orsaker.
- Presentera tre källor där det inte finns något egenintresse och motivera ert svar.
- Kan man använda källor som man vet har inslag av egenintresse? Om svaret är ja, hur ska man tänka då?

KAPITEL 3: VINKLADE BUDSKAP - LEKTION IV

Övning A

Vem är det som styr oss? Om konspirationsteorier.

En konspirationsteori är en tro på att det finns en sammansvärjning som styr vad som händer i olika sammanhang. Den verklighet vi tror oss se via till exempel medier stämmer alltså inte enligt konspirationsteoretiker. Konspirationsteorier har alltid funnits och sprids idag lättare än någonsin. En förklaring till spridningen är den moderna teknologin. Många människor tror på konspirationsteorier och det kan vara svårt att övertyga dem om något annat. Syftet med övningen är att problematisera varför människor tror på konspirationsteorier och vad det kan leda till.

Undersök i grupper

Dela in klassen i grupper och låt dem undersöka två sajter (SMHI och en privat blogg) som båda tar upp fenomenet chemtrails. Chemtrails, eller k-strimmar, är de kondensstrimmar som kommer efter flygplan, som enligt konspirationsteoretiker består av gift som sprids i luften av amerikansk militär.

<http://www.smhi.se/kunskapsbanken/inga-vetenskapliga-belagg-for-chemtrails-1.32335>

<http://chemtrailsisverige.wordpress.com>

- Gör en allmän bedömning av sajterna och granska dem källkritiskt.
- Vilken källa är mest trovärdig? Varför?
- Vad talar för och mot att chemtrails finns? Motivera.
- Sök på chemtrails. Vad får ni upp för träffar? Diskutera resultatet och vad det kan få för konsekvenser.

Lyssna

Följ upp diskussionen genom att hela klassen får ta del av radiodokumentären "Giftet i luften" som handlar om konspirationsteorier med fokus på så kallade chemtrails. Dokumentären är 28 minuter lång och finns här: <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/388869?programid=4703>.

Diskutera och undersök

- Varför tror människor på konspirationsteorier?
- Vad är det i konspirationsteorierna som lockar så många?
- Vilka andra konspirationsteorier finns?
- Illuminati är en så kallad superkonspiration som är inblandad i många andra konspirationsteorier. Det finns till exempel de som hävdar att Illuminati låg bakom Michael Jacksons död. Undersök detta genom att titta på klipp från Youtube och att läsa annat material på nätet.
- Hur argumenterar man för detta? Vilka metoder för påverkan använder man? Utgå från de metoder du lärt dig i filmen om tvättbjörnar.
- Kan det finnas något bra med konspirationsteorier?

Kapitel 4:

Det nya medielandskapet och demokratin

Hör till avsnittet "Vår demokrati" i den digitala utbildningen för elever.

Introduktion

Börja med att göra avsnittet "Vår demokrati" i den digitala utbildningen för elever. Det gör du genom att gå till <http://statensmedierad.se/mikformig> och sedan klicka dig vidare. Avsnittet handlar om att vi idag har fantastiska möjligheter att både söka information och uttrycka våra åsikter – men också fler möjligheter att välja bort information och informationskanaler. I längden kan det innebära konsekvenser för demokratin, eftersom en fungerande demokrati kan sägas förutsätta att vi har gemensamma verklighetsbilder, att vi är informerade, att vi har politiska kunskaper och att vi kan delta i det politiska samtalet.

Syftet med detta kapitel är att eleverna ska börja reflektera över hur det förändrade medielandskapet påverkar demokratin. Kapitlet innehåller förslag på ett antal övningar som passar till två till tre skilda lektioner om ungefär 60 minuter. Det går också bra att plocka enskilda övningar som du tycker passar din elevgrupp.

KAPITEL 4: DEMOKRATIN - LEKTION I

Övning A

Den som säger sanningen är fri! Om sanningsbegreppet.

Sanning kan vid första anblicken verka som ett enkelt begrepp men i själva verket kan det vara mycket komplicerat. Att ljuga är ju någonting vi mycket tidigt får lära oss är fel. Denna övning syftar till att reflektera kring begreppet och vad det kan innebära.

Brainstorm

- Brainstorma kring begreppet *sanning* på tavlan.

Värderingsövning

Här följer tre påståenden som kan bearbetas med hjälp av en värderingsövning:

- Det finns bara en sanning - allt annat är lögn.
- Sanningen är bara en persons beskrivning av verkligheten.
- Det är viktigt att vara säker på vad som är sant.

Lämpliga alternativ för eleverna att inta:

- o Instämmer
- o Instämmer delvis
- o Instämmer inte
- o Eget alternativ

Övning B

Hur viktig är sanningen? Om vår gemensamma verklighet.

Det är inte ovanligt att det vi tar för sanningar i själva verket är något annat. Vissa av dessa "sanningar" kan fastna i vår gemensamma historia och vara svåra att förändra. Även det som sägs i samtiden kan bli kvar trots omgående dementier. Det kan vara intressant att fråga sig vad det beror på och om det spelar någon roll. Syftet med övningen är att undersöka vedertagna sanningars ursprung och funktion.

Undersök i grupper

- Diskutera fallexemplen på de vedertagna "sanningarna".
- Redovisa och avsluta med den sammanfattande diskussionen.
- Informationen ska hämtas från nätet och de källor som ligger till grund för slutsatserna ska dokumenteras. Strävan ska vara att komma fram till ett så säkert svar som möjligt.

Här nedan följer några fallexempel som utgår från "sanningar".

Fallexempel 1: Chrusjtjov och skon

Nikita Chrusjtjov var Sovjetunionens ledare mellan 1953 och 1964. I januari 1960 deltog han i ett möte i FN:s generalförsamling i New York. Under mötet blev han upprörd, tog av sig sin sko och dunkade den i bordet. Eller var det verkligen det han gjorde?

- Dunkade Nikita Chrusjtjov sin sko i bordet i FN den 12 januari 1960?
- Hur säkra på ert svar är ni på en skala från 1 till 5 där 1 är *inte alls säker* och 5 är *helt säker*?
- Vad kan ni presentera som stödjer er slutsats? Vilket värde har de källor ni använt?
- Kan det finnas någon som har/hade ett intresse av att denna händelse ska presenteras på ett visst sätt?

Fallexempel 2: Palme och mjölken

I slutet av 1980-talet fick den dåvarande statsministern Olof Palme frågan: "Vad kostar en liter mjölk?" Han kunde inte svara på det. Det finns de som menar att hans reaktion var svaret "Det hade jag ingen aning om".

- Vad kostar en liter standardmjölk idag?
- Fråga er lärare också.
- Kan ditt svar på denna fråga säga något om vem du är?
- Stämmer det att Palmes reaktion var: "Det hade jag ingen aning om"?
- Hur säkra på ert svar är ni på en skala från 1 till 5 där 1 är *inte alls säker* och 5 är *helt säker*?
- Vad kan ni presentera som stödjer er slutsats? Vilket värde har de källor ni använt?
- Kan det finnas någon som har/hade ett intresse av att denna händelse ska presenteras på ett visst sätt?

Fallexempel 3: Irakiska soldater och de nyfödda

1990 invaderad Irak Kuwait, vilket senare ledde till Gulfkriget. I amerikansk media presenterades vittnesmål för de irakiska soldaternas grymhet. Bland annat ska de ha kastat ut nyfödda från deras kuvöser.

- Kastade irakiska soldater ut barn från deras kuvöser på kuwaitiska sjukhus?
- Hur säkra på ert svar är ni på en skala från 1 till 5 där 1 är *inte alls säker* och 5 är *helt säker*?
- Vad kan ni presentera som stödjer er slutsats? Vilket värde har de källor ni använt?
- Kan det finnas någon som har/hade ett intresse av att denna händelse ska presenteras på ett visst sätt?

Fallexempel 4: Per-Albin Hansson och beredskapen

Per-Albin Hansson var statsminister i Sverige under det andra världskriget. Han sa i ett tal innan kriget att "... vår beredskap är god". Detta tolkas ofta som att han syftar på den militära beredskapen, men var det vad han menade?

- Menade Per-Albin vår militära beredskap när han sa "vår beredskap är god"?
- Hur säkra på ert svar är ni på en skala från 1 till 5 där 1 är *inte alls säker* och 5 är *helt säker*?
- Vad kan ni presentera som stödjer er slutsats? Vilket värde har de källor ni använt?
- Kan det finnas någon som har/hade ett intresse av att denna händelse ska presenteras på ett visst sätt?

Fallexempel 5: Kinesiska muren och månen

Den kinesiska muren är ett av de längsta och mest fantastiska byggnadsverk som finns på jorden. Muren är så lång att man kan se den med blotta ögat från månen.

- Kan man se den kinesiska muren med blotta ögat från månen?
- Hur säkra på ert svar är ni på en skala från 1 till 5 där 1 är *inte alls säker* och 5 är *helt säker*?
- Vad kan ni presentera som stödjer er slutsats? Vilket värde har de källor ni använt?
- Kan det finnas någon som har/hade ett intresse av att denna händelse ska presenteras på ett visst sätt?

Sammanfattande diskussion

- Vilka konsekvenser kan den här typen av "eviga sanningar" få?
- I vilken av fallen ovan är det mest allvarligt att det som presenteras inte är sant?
- Hur kan man skydda sig mot detta? Hur ska jag veta att något är sant?
- Känner du till några egna exempel på "eviga sanningar"?

KAPITEL 4: DEMOKRATIN - LEKTION II OCH III

Övning A

Vilken information tar du del av via medier? Om din egen mediekonsumtion.

Skillnaderna i vad vi tar del av för information skiljer sig mycket åt beroende på vilka vi är. Det kan till exempel handla om ålder, kön, intresse och utbildning, men också vilka typer av nätverk vi har. För 30 år sedan fanns inte internet för privatpersoner och antalet tv-kanaler var litet jämfört med idag. De flesta hade sett samma saker på tv och kunde relatera till det. Idag är det många faktorer som bestämmer vilken information vi nås av.

Syftet med övningen är att diskutera och undersöka sitt eget beteende i dagens informationsamhälle. Det egna beteendet och informationsflödet ska jämföras med någon annans och reflektion ska ske kring de eventuella skillnadernas orsaker och konsekvenser.

Denna övning är en fördjupning av diskussionsfrågorna i den digitala utbildningen för elever. Där finns bland annat frågan: "Vad tar du del av för innehåll i sociala medier? Gör ett enkelt cirkeldiagram."

Diskutera

- Finns det några fördelar med ett medieutbud där de allra flesta konsumerar samma saker?
- Finns det några nackdelar med ett medieutbud där de allra flesta konsumerar samma saker?

Din uppgift

Denna övning sträcker sig över en vecka och måste därför påbörjas på en lektion och avslutas på en annan. Den går ut på att du ska jämföra din mediekonsumtion med någon ur en annan generation. Det kan med fördel vara till exempel din mamma eller pappa.

- Dokumentera följande under tre dagar, två vardagar och en helgdag:
 - o Hur lång tid lägger du ner på internet? Vad gör du där? Vilka sidor lägger du mest tid på?
 - o Hur mycket tittar du på tv? Vilka kanaler och program tittar du på?
 - o Vilka dagstidningar läser du? Hur mycket tid lägger du på detta? Vad i tidningarna läser du?
 - o Skriv ner några exempel på artiklar som många delat med dig i sociala medier.
 - o Skriv ner några exempel på saker du själv publicerat i sociala medier och vilka reaktioner det fått.
- Din partner ska göra samma sak under samma tid och lämna det skriftligt till dig.
- Jämför resultaten och lyft fram likheter och skillnader.
- Analysera resultatet och reflektera kring vilken betydelse det kan ha om skillnaderna är stora samt vilka skillnader som kan vara viktigast.

Helklass

Berätta om era resultat och diskutera: Hur påverkar innehållet du tar del av i sociala medier din verklighetsuppfattning? Hur kan det påverka samhället i stort?

Kapitel 5: Uppdrag MIK

Hör till avsnittet "Uppdrag MIK" i den digitala utbildningen för elever.

Introduktion

"Uppdrag MIK" är en grupptävling där eleverna får testa sina kunskaper i medie- och informationskunnighet på sina egna mobiler. Detta kapitel skiljer sig lite från de övriga avsnitten och kräver viss förberedelse. Syftet med den mobila tävlingen är att eleverna på ett lustfyllt sätt ska få träna på några av de kunskaper och förmågor som omfattas av begreppet medie- och informationskunnighet:

- Att kunna finna, analysera och kritiskt värdera information
- Att kunna uttrycka sig och själv skapa innehåll i olika medier
- Att förstå mediers roll i samhället

KAPITEL 5: UPPDRAG MIK - LEKTION I OCH II

Förberedelser inför "Uppdrag MIK"

Här är några saker att tänka på innan du låter eleverna sätta igång med "Uppdrag MIK":

- Börja med att själv klicka genom "Uppdrag MIK" på <http://statensmedierad.se/uppdragmik>. Använd gärna en smart mobil.
- Att genomföra tävlingen tar cirka 30 min. Med instruktioner och uppföljning tar momentet cirka 90 minuter.
- Tidsåtgången kan variera beroende på ålder, språkförståelse och mognad. Skapa dig en uppfattning om vad som verkar rimligt för dina elever.
- Det går att utföra tävlingen på tid. Om någon grupp inte hunnit avsluta alla frågor kan de klicka på det lilla hänglåset uppe i högra hörnet av skärmen. Då avslutas tävlingen och gruppen får sin sammanräknade poäng och feedback.
- Det finns tre kategorier av frågor: "Kryssfråga", "Undersök" och "Uppdrag". Tävlingen innehåller totalt 27 frågor.
- I kategorin "Uppdrag" uppmanas eleverna att ta med sig insamlat material tillbaka till klassrummet. Uppdragen kan sedan redovisas i smågrupper eller i helklass där eleverna berättar för varandra och visar sina alster.
- Tävlingen är tänkt att utföras i smarta mobiler. Gör i god tid en lämplig form av inventering i klassen för att se om det finns möjlighet att använda elevernas egna mobiler med internetuppkoppling.

- I en klass om 30 elever bör det finnas tillgång till minst sex smarta mobiler. Dessutom är det önskvärt att det finns sex ytterligare enheter (smart mobil, surfplatta eller dator) att söka information på.
- En tanke med tävlingen är att den ska genomföras i den miljö där eleverna är på fritiden. Om mobiler-na i klassen inte räcker till rekommenderas att göra tävlingen på dator, surfplatta eller som tipsprom-enad (se upplägg nedan).
- Se till att det finns gott om vita A4-papper (minst 8 per grupp) och pennor som eleverna kan använda för att utföra uppdragen.

“Uppdrag MIK” som tipspromenad

Tävlingen går ut på att göra som en vanlig tipspromenad. Om tävlingen görs på detta sätt behöver eleverna fortfarande ha möjlighet att söka efter information på nätet. Om tävlingen görs som tipspromenad får läraren rätta svaren. Rätt svar på ”Kryssfråga” ger 5 poäng, ”Undersök” ger 7 poäng och ett utfört ”Uppdrag” ger 10 poäng.

Du kan skriva ut frågorna här: <http://statensmedierad.se/uppdragmik-om>. Klicka dig fram till ”Uppdrag MIK”.

Instruktion innan tävlingen

Visa gärna instruktionerna nedan på storbild innan eleverna sätter igång. Dessa instruktioner är med i den digitala utbildningen för elever. Gå först till <http://statensmedierad.se/uppdragmik>.

Instruktion

1. Skapa grupper om max fem personer.
2. Utse en lagkapten som har en smart mobil med internetuppkoppling.
3. Lagkaptenen läser all text högt.
4. Utse en eller flera sökgeneraler som har en smart mobil, surfplatta eller bärbar dator att söka information på.
5. Se till att ni har 8 vita A4-papper och några bra pennor.
6. Öppna webbläsaren i mobilen och stäng alla andra öppna fönster.
7. Kom överens om vilken tid ni ska vara tillbaka.
8. Gå till denna länk för att komma till spelet. Sätt igång!

Uppföljning av ”Uppdrag MIK”

- Gå genom facit så att du känner till frågorna (se sidan 28).
- Gå till den sista sidan i den digitala utbildningen för elever under fliken ”Uppdrag MIK” där du ser fyra olika glasögontyper. Du kan låta denna sida vara uppe när ni gör uppsamlingen.
- När tiden är ute har alla grupper fått en poängsumma som är kopplad till en viss glasögontyp: fyrkantiga (lägst poäng), hjärtformade, runda, stjärnformade (högst poäng).

Uppföljningsfrågor:

- Vilken glasögontyp fick ni?
- Vad tyckte ni om tävlingen?
- Vad var svårt? Vad var lätt?
- Har du fått några nya tankar och i så fall vilka?
- Hur gick det att jobba i grupp?
- Om du fick lägga till en egen fråga, vilken skulle det vara?

Låt alla grupper redovisa sina uppdrag. Uppdragen består i att ta fram underlag för att visa:

1. Någon eller något med hög trovärdighet.
2. En intervju med någon som fått ett uppmuntrande sms som innehåller så kallade emojis, symboler och förkortningar.
3. En åsikt som alla i gruppen verkligen står för och alltid skulle försvara.
4. Någon eller något med låg trovärdighet.
5. En hårdvinklad nyhet som bygger på en verklig nyhetsartikel.
6. En symbol för nätkärlek.
7. En intervju med en person som svarar på frågan "Varför är det viktigt med yttrandefrihet?" och en annan person som svarar på frågan: "När tänkte du senast på att du har yttrandefrihet?"
8. Ett föremål som symboliserar att vi lever i en demokrati.

KAPITEL 5: UPPDRAG MIK - FACIT

1. Uppdrag

1. Hitta någon med hög trovärdighet.
2. Ta en bild eller rita av.
3. Motivera. Spara.

2. Kryssfråga

Vad är sociala medier?

- Personliga inlägg på bloggar.
- När flera digitala enheter är ihopkopplade med sladd.
- Internettjänster där man kommunicerar och skapar innehåll tillsammans med andra användare.

Rätt svar: Sociala medier är internettjänster där man kommunicerar och skapar innehåll tillsammans med andra användare.

3. Kryssfråga

Vilket land var först i världen med en tryckfrihetsförordning?

- Sverige
- Iran
- Holland

Rätt svar: Sverige var först! Den första tryckfrihetsförordningen i Sverige antogs 1766.

4. Undersök

I sociala medier spreds våren 2014 en bild av en liten pojke som i varmt kvällsljus ligger ihopkrupen mellan två grushögar någonstans i Mellanöstern. Bilden är tagen av Abdul Aziz Al Otaibi. Se bilden genom att söka på fotografens namn. Vad är rätt om bilden?

- Bilden är en del av ett konstprojekt i Saudiarabien.
- Bilden är från en nyhetsredaktion och föreställer en föräldralös pojke i Syrien som sover mellan sina föräldrars gravar.
- Bilden visar en pojke som hittades sovande på en historisk utgrävning i Petra, Jordanien.

Rätt svar: Bilden är arrangerad av fotografen som en del av ett konstprojekt. Den upprörde många i januari 2014 när den spreds i sociala medier och påstods visa en föräldralös syrisk pojke.

5. Uppdrag

1. Enas i gruppen om en person som ni vill skicka ett uppmuntrande sms till. Det får inte vara någon i gruppen.
2. Skriv smset med emojis, förkortningar och symboler.
3. Fråga personen som fått smset hur det kändes.
4. Spara svaret.

6. Kryssfråga

Vem har sagt: "Jag delar inte din åsikt, men jag är beredd att dö för din rätt att uttrycka den."

- Voltaire
- Evelyn Beatrice Hall
- Lisa Simpson

Rätt svar: Ofta påstås det att Voltaire skulle ha sagt "Jag delar inte dina åsikter men jag är beredd att dö för din rätt att uttrycka dem". Detta är dock skrivet av Evelyn Beatrice Hall 128 år efter Voltaires död i boken "Voltaires vänner" från 1906.

7. Kryssfråga

Hur många användare har Instagram?

- Över 200 miljoner
- Över 50 miljoner
- Över 100 miljoner

Rätt svar är över 200 miljoner.

8. Uppdrag

1. Enas i gruppen om en åsikt som ni verkligen står för och alltid skulle försvara.
2. Skriv ner och spara åsikten.

9. Undersök

Lyssna på juridikpodden Kränkande fotografering på <http://nohate.se>. I vilken av följande situationer kan det vara olagligt att ta en bild av någon i hemlighet? Flera svar kan vara rätt.

- I en badhytt
- I ett provrum
- När någon sover
- I duschen

Rätt svar: Det är olagligt att i hemlighet fotografera eller filma någon som befinner sig i sin privata miljö eller på annan plats som är avsedd att vara privat. Det kan därför vara olagligt att fotografera någon i alla dessa situationer, om det sker utan samtycke.

10. Kryssfråga

Vad brukar medier kallas med ett annat namn?

- Tredje statsmakten
- Ondskans axelmakter
- Folkets röst

Rätt svar: Medierna brukar kallas "den tredje statsmakten", utöver regeringen och riksdagen – så viktig är deras funktion.

11. Uppdrag

1. Hitta någon eller något med låg trovärdighet.
2. Ta en bild eller rita av.
3. Spara.

12. Kryssfråga

Vad är en konspirationsteori?

- En teori om en sammansvärjning som ofta går ut på att en grupp med mycket eller viss makt försöker få ännu mer makt. Några andra har upptäckt detta och vill nu avslöja sanningen.
- En teori om en sammansvärjning som går ut på att en grupp utan makt försöker få makt, men tycker att de inte har den möjligheten.

Rätt svar är att en konspirationsteori är en ofta fascinerande hypotes eller teori om en sammansvärjning som går ut på att en grupp med mycket eller viss makt försöker få ännu mer makt. Några andra har upptäckt detta och vill nu avslöja sanningen. De kallas för konspirationsteoretiker. Det finns konspirationsteorier om t ex. Illuminatiorden, omständigheterna kring terrorattentaten i USA den 11 september 2001 och mordet på John F. Kennedy.

13. Undersök

Det finns konspirationsteorier om att vissa kända musiker styrs av högre makter. Se klippet <https://www.youtube.com/watch?v=Osgr7yERvmY>. Vad har filmskaparen använt för metod för att påverka åsikter och känslor hos dig som tittar?

- Inte ge en helhetsbild utan använda detaljer så att de stärker en viss tes
- Hänvisa till auktoriteter och trovärdiga källor

Rätt svar är att filmskaparen inte ger en helhetsbild utan använder detaljer så att de stärker en viss tes.

14. Kryssfråga

Ta reda på vad pressfrihet är. Ett söktips är Reportrar utan gränser. Vilket av följande länder ligger bäst till när det gäller pressfrihet?

- Sri Lanka
- Namibia
- Spanien

Rätt svar är Namibia.

15. Kryssfråga

Får din kompis ha ett nazistiskt hakkors som profilbild? Läs mer här: <http://nohate.se/wp-content/uploads/2014/04/No-hate-Affisch-70x100cm-NR2-vit1.pdf>

- Ja – det är lagligt, eftersom vi har yttrandefrihet i Sverige
- Ja – det är lagligt, men bara om profilbilden är upplagd på en server i utlandet
- Nej – det är olagligt

Rätt svar: Att ha ett hakkors som profilbild är olagligt, eftersom det räknas som hets mot folkgrupp.

16. Uppdrag

Att vinkla en berättelse innebär att berätta en historia så att den ska bli lättare att förstå. Att hårdvinkla betyder att utelämna viktig och avgörande fakta.

1. Hitta en tidning.
2. Hårdvinkla en av nyheterna.
3. Skriv kortfattat ner nyheten och vilka viktiga detaljer ni utelämnat. Spara.

17. Undersök

Läs texten. På hur många ställen bör du vara kritisk till det som skrivs?

"Enligt en ny undersökning är det farligt för tonåringar att använda parfymrad duschtvål. Allt fler unga använder parfymrad duschtvål visar en rundringning. Experter anser att den parfymrade duschtvålen kan orsaka hormonrubbingar. Detta har dock duschtvålsbranschen velat hålla tyst om, uppger initierade källor. När detta blev känt bland föräldrar blev det en folkstorm."

- Jag borde vara kritisk på 3 ställen i texten
- Jag borde vara kritisk på 4 ställen i texten
- Jag borde vara kritisk på 6 ställen i texten

Rätt svar: Du bör vara kritisk på sex ställen! Så här:

A."Enligt en ny undersökning" - vem ligger bakom undersökningen, vad är syftet med den, hur gick undersökningen till?

B."Allt fler" - hur många är allt fler?

C."En rundringning" - hur många har man ringt till? Alla?

D."Experter anser" - vilka experter då, finns det andra experter som tycker annorlunda?

E."Uppger initierade källor" - varför får vi inte veta källorna?

F."Det blev en folkstorm" - hur många ska reagera för att det ska räknas som folkstorm?

18. Kryssfråga

Propaganda är ett meddelande eller en framställning som för fram ett budskap med syftet att påverka snarare än att informera. Varifrån kommer ordet propaganda?

- Från det latinska ordet *propa'go* (fortplanta, utvidga, utsträcka)
- Från det latinska ordet *agenda* (handla, verka)
- Från det svenska ordet *propå* (förslag)

Rätt svar är *propa'go*.

19. Uppdrag

1. Dela in er i par.
2. Skaka hand.
3. Räkna till tre.
4. Säg ordet nätkärlek.
5. Säg högt det första ni kommer att tänka på. Inspireras av orden och enas i gruppen om en egen symbol för nätkärlek.
6. Välj om ni vill rita, fotografera eller illustrera digitalt. Spara er symbol!

20. Kryssfråga

Vad av följande kan vara olagligt?

- Att skriva "Jag hatar dig!" i en kommentar.
- Att skriva "Nu kommer jag hem till dig och slår dig!" i en kommentar.

Rätt svar: Att skriva "Nu kommer jag hem till dig och slår dig!" kan räknas som olaga hot. Det är lika olagligt att hota någon online som offline. En bra regel är dock att alltid försöka vara schysst.

21. Kryssfråga

Vilket av följande tror vi omedvetet mest på?

- Text
- Bild

Rätt svar: Bilder påverkar dig ofta på ett mer direkt sätt än texter och väcker lättare dina känslor.

22. Undersök

I filmen "Dove Onslaught(er)" har avsändaren ett budskap. Titta på klippet <https://www.youtube.com/watch?v=odI7pQFyjs0> Vad har filmskaparen använt för metod för att påverka åsikter och känslor hos dig som tittar?

- Använda musik, bilder och snabba klipp för att förstärka en viss känsla
- Skapa gruppträck genom att ge en känsla av att många tycker på ett visst sätt

Rätt svar är att avsändaren använder musik, bilder och snabba klipp för att förstärka en viss känsla.

23. Kryssfråga

Vad är yttrandefrihet enligt svensk lag?

- Frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor
- Frihet att inhämta och ta emot upplysningar samt att i övrigt ta del av andras yttranden
- Frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften

Rätt svar: Svensk yttrandefrihet innebär frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor, enligt Regeringsformen (2 kapitlet 1 paragrafen). De andra två svaralternativen är informationsfrihet och föreningsfrihet. De är liksom yttrandefriheten grundlagsskyddade fri- och rättigheter.

24. Uppdrag

1. Ta er minst 200 meter till en plats där ni kan hitta två personer att intervjua.
2. Ställ frågan: "Varför är det viktigt med yttrandefrihet?" till en person.
3. Ställ frågan: "När tänkte du senast på att du har yttrandefrihet?" till en helt annan person.
4. Skriv ner deras svar eller filma. Spara.

25. Kryssfråga

Vilket av följande stämmer: Bildmanipulering eller fotomanipulation betyder att man...

- ... ändrar en originalbild så att den får nytt innehåll och ny betydelse
- ... byter ut en originalbild mot en helt annan
- ... alltid har som syfte att ljuga för och vilseleda den som tittar på bilden

Rätt svar: Att manipulera en bild handlar om att man ändrar en originalbild så att den får nytt innehåll och ny betydelse.

26. Undersök

Filmen Kony 2012 handlar om en krigsherre i Uganda som utnyttjar barn som soldater. Ingen film har tidigare spridits så snabbt till så många personer via sociala medier. Vilken kritik fick filmen? Fler svar kan vara rätt.

- Filmen var dyr att producera och vissa menade att pengarna hade kunnat användas till annat.
- Många kändisar spred filmen till sina fans utan att veta så mycket om bakgrunden.
- När filmen gjordes hade inte Joseph Kony varit aktiv i Uganda på flera år.
- Vissa kritiker påstod att det egentliga syftet med filmen var att underbygga stöd för en amerikansk, militär närvaro i Uganda.

Rätt svar: Filmen Kony 2012 skapade en stor debatt och alla svarsalternativ stämmer.

27. Uppdrag

1. Hitta ett föremål som symboliserar att vi lever i en demokrati.
2. Föremålet kan till exempel visa att vi får tänka, tycka, känna och uttrycka vad vi vill.
3. Rita av eller fotografera föremålet.
4. Motivera i gruppen varför ni valt just detta föremål.
5. Skriv ner och spara.

FEEDBACK

1. Poäng 0-65

Grattis till att ha börjat din resa mot en mer medveten medieanvändning! Det allra viktigaste är att börja fundera över frågorna och det har du gjort nu.

2. Poäng 66-100

Snyggt, du har kommit en bra bit på väg på din resa mot en mer medveten medieanvändning! Fortsätt att fråga dig själv "av vem och varför?" när du möter information.

3. Poäng 101-165

Kanon, du är en nästan helt fulljädrad medveten medieanvändare. Du har koll och frågar dig ofta "av vem och varför?" när du möter information.

4. Poäng 166-187

Utmärkt, du är en fulljädrad medveten medieanvändare med stenkoll på att alltid fråga dig själv "av vem och varför?" när du möter information.

Metod för påverkan

Grupp 1

Att skapa gruppptryck genom att ge en känsla av att många tycker på ett visst sätt

Här vill avsändaren påverka dig genom att påstå att många tycker på ett visst sätt för att få dig att tycka likadant. Avsändaren vill få dig att tänka: "Det här måste stämma – alla de här människorna kan väl ändå inte ha fel?" Metoden är vanlig och du har säkert egna erfarenheter av den. Vi människor är sociala och vill för det mesta göra som andra människor runt omkring oss. Gruppptryck kan vara starkt!

Metod för påverkan

Grupp 2

Att utse en syndabock – ge någon/något skulden för något som den inte bär ansvar för

Här vill avsändaren påverka dig genom att skylla på någon annan och därigenom presentera ett enkelt svar som är lätt att ta till sig. Att utse en syndabock betyder att du lägger skulden för något negativt på en individ eller en grupp. Det kan till exempel vara ökad arbetslöshet eller nedgång i ekonomin. Syndabocktänkande kan vara bekvämt eftersom det erbjuder en enkel förklaring: "Det är deras fel!". Dessutom slipper du se komplexa samband och själv ta på dig ansvar eller skuld.

Metod för påverkan

Grupp 3

Att använda musik, bilder och snabba klipp för att förstärka en viss känsla

Här vill avsändaren påverka dig genom att framkalla känslor. Musik och bilder skapar ofta starka känslomässiga reaktioner hos mottagaren. Ett exempel är när effekten av en sorglig eller hoppfull scen i en film förstärks av dramatisk musik. Snabba klipp gör det svårare att vara kritisk till om det som presenteras verkligen hör ihop eller verkar rimligt. Hjärnan hänger helt enkelt inte med. Ofta används musik och snabba klipp i kombination.

Metod för påverkan

Grupp 4

Att hänvisa till auktoriteter och trovärdiga källor

Här vill avsändaren påverka dig genom att hänvisa till en auktoritet som vanligtvis har hög trovärdighet. Om en trovärdig källa (till exempel en expert, en nyhetsförmedlare eller en myndighet) påstår något utgår vi från att det är kontrollerat och faktagranskat. Det ger budskapet tyngd och gör det lättare för dig att ta till dig det. Men, budskapet kan vara taget ut sitt sammanhang. Och experten är kanske egentligen expert i något annat ämne.

Metod för påverkan

Grupp 5

Att påstå att något är fakta, fastän det bara är en åsikt

Här vill avsändaren påverka dig genom att presentera ett budskap som fakta. Fakta är något som går att bevisa och det väger naturligtvis tungt för de allra flesta människor. Ett exempel på den här metoden är ett företag som i en kampanj hävdar att de har de skönaste sångarna i hela världen. Den typen av fakta är svår att bevisa. Metoden används också ofta i den politiska debatten när politiker argumenterar för sin politiska ståndpunkt.

Metod för påverkan

Grupp 7

Att inte ge en helhetsbild utan använda detaljer så att de stärker en viss tes

Här vill avsändaren påverka dig genom att lyfta fram en mängd detaljer och fakta som stärker ett visst budskap. Samtidigt utesluts viktiga delar och sådant som talar emot budskapet. Metoden handlar om att "klippa och klistra" i sanningen utan att direkt ljuga. Det kan till exempel ske i reklamen för en onyttig produkt med tillsatta vitaminer. I reklamen framhävs bara de nyttiga vitaminerna, inte resten av ingredienser.

Metod för påverkan

Grupp 6

Att överföra – koppla en negativ känsla från något till något annat, för att det andra också ska framstå som positivt eller negativt

Här vill avsändaren påverka dig genom att koppla ihop något som de flesta tycker är dåligt med något annat som egentligen inte har en negativ laddning. Det gör att sak nummer ett "smittar" sak nummer två med en känsla. Ett exempel är att visa bilder på en död råtta och därefter visa bilder på tårta. Positiv överföring fungerar tvärtom. Om din favoritartist är med i en reklam för skor, vill skoföretaget att du ska koppla ihop skorna med din positiva känsla för artisten.